

חודש שבט - גליון 1

בהתאסף

אסופת חידושי תורה הגות ומחשבה

יו"ל ע"י 'איגוד עמלי תורה - ירושלים'

דבר המאסף

"ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד
שבטי ישראל"

"כשישראל שוים בעצה אחת מלמטה שמו
הגדול משתבח מלמעלה שנאמר ויהי בישורון
מלך, אימתי 'בהתאסף ראשי עם' ואין אסיפה
אלא ראשי עם". (ספרי וזאת הברכה, שמו):

גדולה היא ההתאספות, כשמטרתה להגדיל
שם שמים, ולהגביר חילים למען התורה,
וגדולה שבעתיים התאספותם של "ראשי
העם", הלא הם תלמידי חכמים, בעלי
אסופות, אשר הם כמסמרות נטועים בבתי
המדרש השונים, ומתאגדים יחד להכפיל
ולשלש את עוצמת השפעתם על היקום כולו.

וכאשר בסייעתא דשמיא מרובה על כל צעד
ושעל, החזיון הלזה קורם עור וגידים, ראשיתו
בעצם הקמתם של בתי מדרשות ברחבי
העיר ירושלים, ביוזמתם הברוכה של
אברכים יקרים בכל אתר ואתר, אשר קול
תורתם של עמלי התורה מהדהד בהם
משעות הבוקר המוקדמות ועד לשעות
הלילה הקטנות, ושיאו בהתחברותם של כל
בתי המדרש לחטיבה אחת, המביאה בכנפיה
את בשורת החזרת עטרת תור הזהב
למקומה הראוי לה. וכחלק בלתי נפרד
מהפעילות העניפה של "איגוד לומדי התורה"
בירושלים, נוסד נדבך חשוב בדמות במה
מכובדת זו, אשר מטרתה להיות קול שופר
לאותם קהילות הקודש, ובעיקר לתלמידי
החכמים השותפים בהם, שיביעו את הגותם
ותורתם, ויפיצו מעיינותיהם חוצה.
המשך בעמוד הבא...

דברי חכמים

מפיהם ומפי כתבם של רבותינו מאורי הדור

מכתב נדיר

ממרון הגאון רבי יהודה צדקה זצוק"ל

ירושלים יום ב' ניסן תשכ"ח
לידידי היקר הרב הגאון הרב... שליט"א ראש ישיבת....

ידי יקר! שלום וברכה!

שלחתי לכם תלמיד בשם... נכד הרב המחבר... על כל
שו"ע או"ח. והתלמיד מעונין ללמוד בשיבתכם לאחר
שגמר ישיבה תיכונית בחורב.

ולפלא הדבר ששלחו לו שאין מקום, האם כך מקרבים
נפשות? ובפרט לנכד רב גדול שכזה.

אבקשך לברר את סיבת הדבר ובינתיים להשתדל לעזור
שהתלמיד כן יתקבל, אם הסיבה שאין מקום אפשר
שיתקבל רק ללימודים, חבל על תלמיד כזה בעל מידות
טובות שלא ילמד בישיבה. נא לכתוב לי על התוצאות,
ואני מקווה כי על ידך תוצאות חיוביות ושכמ"ה.

בכל הכבוד

י. צדקה

"חניכי הישיבות"

בר אילן

"יביע אומר"

גבעת שאול

"משכן יצחק"

רח' יפו

"בני הישיבות"

מעלות דפנה

"היכלי התורה"

מקור ברוך

"דרכי דוד"

מקור ברוך

"אורח משה" רמות ב'

מנן אברכים

נווה יעקב

"קהילת בני תורה"

נווה יעקב

"בני תורה נוסח מרוקאי"

נווה יעקב

"מנן בני תורה"

קרית יובל

"חניכי הישיבות"

קרית משה

"בית מדרש אברכים"

רמות א'

...המשך מעמוד קודם

כאן המקום להזכיר את דברי רבינו הגר"י סלנטר זיע"א בהקדמתו לקובץ התורני הראשון בהיסטוריה "התבונה" אותו הדפיס בשעתו, ונדפסו בספר אור ישראל (אגרת כט), היפים גם לשעה זו ולבמה זו, וזה לשונו: "בזאת אנכי היום, בהציגי רגלי במסילה הסלולה מלפנים, לדלות מעמקי פניני התורה, מתבוננת רבים המדגילים זה לזה בהלכה, לא אבוש לאמר קבל עם; אם כי כונתי לתועלת, אכן עמלי הוא עמל היאות וישר לשם שמים להרים קרן התורה, להרחיב גבולה לבל תהיה גלמודה לכל אחד בביתו, כמאמר חז"ל (מכות י') כל האוהב ללמוד בהמון לו תבואה. האיש הנלבב אשר לו חידוש ומאמר יקר, רואה כי נכון הדבר להפיצו בישראל, ואין לאל ידו להקים מזימתו הנכוחה במסילה הלזו ילך לבטח דרכו".... עיין שם באורך.

ובזה אנו פונים בקריאה של חבה לכל עמלי התורה המסולאים בפז בני הקהילות הקדושות, להעניק לנו מפרי עטם ומחידושיהם, ובל"ג נעשה כל אשר לאל ידינו להעלותם עלי גליון ויאותר רבים לאורם. ובעז"ה חפץ ה' בדידנו יצליח להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכה,

הרב יאיר אביטבול שליט"א "בית מדרש אברכים" רמות א'

המסופק בברכת המזון האם צריך לחזור ולברך גם את ברכת הטוב והמטיב

השו"ע (סימן ר"ט סעיף ג') מביא כלל בהלכות ברכות: כל הברכות, אם נסתפק אם בירך אם לאו, אינו מברך, לא בתחילה ולא בסוף, חוץ מברכת המזון מפני שהוא של תורה. וכ"כ השו"ע בהלכות ברכת המזון (סימן קפ"ד סעיף ד'), אכל ואינו יודע אם בירך ברכת המזון אם לאו, צריך לברך מספק - מפני שהיא מן התורה.

וכתב המג"א (שם ס"ק ז'), דכשהוא חוזר מספק לברך ברכת המזון, צריך לברך גם את הברכה הרביעית - הטוב והמטיב, כי היכי דלא לזלזולי בה. כלומר, הגם שברכת הטוב והמטיב היא מדרבנן, והפועלים אינם מברכים אותה (כדאיתא בברכות טז.), מ"מ ככהאי גוונא שהוא חוזר לברך מספק את ברכת המזון - מפני שהיא מן התורה, אם לא יחזור לברך גם את ברכת הטוב והמטיב, יהיה ניכר שברכת הטוב והמטיב אינה מן התורה ויבואו לזלזל בה. [כדאיתא בברכות (דף מה:), דמהאי טעמא צריך לענות אמן אחר ברכת בונה ירושלים בלחישא, כי היכי דלא נזלזול בהטוב והמטיב].

והפ"ח (בסימן ר"ט) הוכיח שצריך לחזור ולברך ברכת הטוב והמטיב, אע"ג דהיא מדרבנן, מהא דתנן גבי בעל קרי (ברכות כ:): "ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו", ואם איתא שדין ברכת הטוב והמטיב חלוק משאר הברכות של ברכת המזון, א"כ ליפלוג בברכת המזון גופיה, וליתני הכי "ועל המזון מברך לאחריו ג' ברכות, וברכת הטוב והמטיב אינו מברך". אלא משמע, דגם ברכה רביעית בעי לברך.

וביאר באופן נוסף את הטעם לדין זה, וז"ל: ולכאורה אפשר דהיינו טעמא כי היכי דלא ליתו לזלזולי ביה (וכמ"ש המג"א הנ"ל). אכן אין צורך לזה, אלא כיון שצריך לברך הג' ברכות מן התורה, ראוי שיברכו ג"כ ברכה רביעית. וכההיא דכתב

הרמב"ם ז"ל בהלכות ק"ש (פ"ב הי"ג) [ספק קרא ק"ש ספק לא קרא, חוזר וקורא, ומברך לפניו ולאחריה, אבל אם ידע שקרא ונסתפק לו אם בירך לפניו ולאחריה או לא בירך, אינו חוזר ומברך], וע"ש בכס"מ [שביאר בשם הרשב"א, דהטעם שחוזר לקרוא ק"ש בברכותיה, אפילו שברכות ק"ש מדרבנן ניהו וספיקא דרבנן לקולא, הוא משום דמעיסקא כך היתה התקנה "דכל שהוא חייב לקרות ק"ש חייב לקרות לכתחילה עם ברכותיה". וא"כ הכא נמי איכא למימר דכך היתה התקנה - דכל מי שמברך בהמ"ז יברך גם ברכת הטוב והמטיב]. וגבי פועלים (שאינם מברכים הטוב והמטיב), שאני התם שהם טרודים במלאכת בעה"ב, ולא אטרחוהו רבנן, עכ"ל. [כלומר, שלגבי פועלים מעיקרא לא תיקנו להטריחם לברך ברכת הטוב והמטיב, יחד עם שאר ברכת המזון, אבל מי שהוא מחויב בברכת הטוב והמטיב, אזי הוא מחויב לברך אותה בכל אופן שהוא מברך ברכת המזון, גם כשהוא חוזר מחמת ספק].

אולם לדעת כמה אחרונים אין לחזור ולברך ברכת הטוב והמטיב מספק, וכ"כ הלחם משנה (פ"ב מהלכות ברכות ה"ב), דודאי כל הברכות (שבברכת המזון) הם מן התורה, אבל המטבע שלהם לא היו מן התורה וכו', ולהכי בברכת המזון חוזר ומברך (כל הברכות) דהכל הוו מן התורה. ומ"מ ברכת הטוב והמטיב, נ"ל לכאורה דאינו חוזר ומברך, כיון שהיא מדרבנן. אבל צריך עיון, עכ"ל. וכ"כ הבן איש חי (פרשת חוקת אות ט'), אם אכל פת וכו' ונסתפק אח"כ אם בירך ברכת המזון או לאו, צריך לברך שלש ברכות, מפני שהם מן התורה וספיקא לחומרא, אבל הטוב והמטיב שהיא מדרבנן, לא יברך מספק. ואע"ג דאיכא דסבירא להו שיברך גם זו, הא קי"ל ספק ברכות להקל, עכ"ל.

ראשון שהוא דאורייתא דכתיב "ואחריתה כיום מר" חייב, דלמא אתי לאחלופי בישראל וכו'. וכיון דיום ראשון מתאבל - דהוי דאורייתא, ה"ה לכל [שאר] האבילות, דלא מצינו יום ראשון בלא שאר אבילות, עכ"ל.

ולכאורה דמי ממש לנידון דידן, דאע"ג דבאיסורי דרבנן אין לגר קורבת אם, מ"מ לא מצינו יום ראשון בלא שאר אבילות, והכא נמי אע"ג דברכת הטוב והמטיב היא מדרבנן, מ"מ לא מצינו ג' ברכות בלי ברכת הטוב והמטיב, וכל היכא שהוא חייב לברך בהמ"ז צריך הוא להוסיף גם ברכת הטוב והמטיב. והנה בטהרות (פ"ב מ"א) שנינו: היתה טבולת יום מנערת את הקדרה בידים מסואבות, וראתה משקין על ידיה - ספק מן הקדרה נתזו (ולא נגעה במה שבקדרה) ספק שהקלח (שבקדרה) נגע בידה, הירק פסול והקדרה טהורה, ע"כ. וביאר הר"ב: הירק פסול - משום ספיקא דטבול יום. אבל משום ספק ידיים (הפוסלות את התרומה וגם עושות משקין להיות תחילה לטמא אוכלים וכלים) לא. כדתנן בפ"ב דטבול יום (מ"ב) "חומר בטבול יום, שספק טבול יום פוסל את התרומה, והידים ספיקן טהור". והקדירה טהורה - דמשום טבול יום לא מטמאה אילו ודאי נגעה במשקין, דאין טבול יום עושה משקה תחילה וכו', ואי משום ידיים לא מטמאה, דכיון דספיקא הוא - שמא נתזו על ידיה, מספיקא קדירה טהורה, שספק ידיים לטמא, טהור, עכ"ל.

נמצא מבואר, שאותה אשה שהיא גם טבוי וגם ידיה מסואבות, ואם היא נגעה בודאי בקלח, גם הירק פסול - משום שטבול יום פוסל את התרומה, וגם הקדרה טמאה - משום דמשקין הבאין מחמת ידיים מטמאין כלים. השתא שיש לנו ספק אם היא נגעה, לגבי טומאת טבול יום אנו מחמירים לומר שהיא נגעה - והירק פסול, אך לענין טומאת ידיים דספיקן טהור אנו תולים לומר שהיא לא נגעה - והקדרה טהורה. [וכן מצינו כיצא בזה בהלכות פסח (סימן תס"ז סעיף ט'), דתבשיל שנמצאו בו שעורים או חטים שלא נתבקעו ממש, ויש ספק אם הם החמיצו או לא, שלדעת השו"ע התבשיל

והנה המ"ב בשעה"צ (סימן קפ"ד ס"ק ט"ו) כתב, שמצא בספר האשכול (ח"א סימן י"ח עמוד מ"א) בהדיא דכברי המג"א הנ"ל, וז"ל ספר האשכול: כתב בעל הלכות, והיכא דמספקא ליה אחר אכילה אם בירך בהמ"ז אי לא בירך, חזי לן דהדר אכולהו, דאי לא הדר אברכת הטוב והמטיב משום דהויא מדרבנן, אתי זלזולי בה. וא"כ יתכן לטעון, שאם היו רואים הלחם משנה ושאר האחרונים את דברי בעל האשכול, לא היו חולקים על המג"א והפר"ח והברכי יוסף ושאר גדולי האחרונים שהחזיקו בשיטה זו.

אמנם בשו"ת ארץ צבי (פרומר, סימן י"ט דף ל"א טור ג') הוכיח מדברי הרמב"ן בשבת (דף כג.) דלא דכברי המג"א הנ"ל, וז"ל הרמב"ן: כל שהברכה עצמה מצוה - כגון ק"ש ותפלה וברכת המזון ומגילה והלל, וספק אמר ספק לא אמר, בשל תורה - כברכת המזון וק"ש - חוזר. בשל סופרים - כגון תפלה למאן דסבר הכי, א"נ הטוב והמטיב שבברכת המזון, אינו חוזר ואומר, עכ"ל. וכמה אחרונים סמכו עליו, להוכיח מדברי הרמב"ן, דבספק אם בירך ברכת המזון אינו חוזר לברך את ברכת הטוב והמטיב, כיון שהיא מדרבנן.

אולם יתכן לדחות ולומר שהרמב"ן לא מיירי באופן שהוא מסופק אם בירך ברכת המזון לגמרי, אלא הרמב"ן מיירי במי שהוא מסופק רק על ברכת הטוב והמטיב - אם אמר אותה או לא, ובהא כו"ע מודו דאינו חוזר ומברך הטוב והמטיב מספק. ורק באופן שהוא מסופק אם בירך בהמ"ז או לא, ס"ל להנך רבוותא דצריך לחזור ולברך הכל - גם הטוב והמטיב. [וכמו שהביא הפר"ח, שיש חילוק בין ספק קרא ק"ש - דחוזר וקוראה בברכותיה, לבין היכא שקרא ק"ש רק שהוא מסופק אם בירך לפניה ולאחריה - שאינו חוזר ומברך].

והנה המרדכי בהלכות אבילות (סימן תתק"ח) כתב, וז"ל: מעשה בא לפני ר"י, על גר שנתיגר הוא ואמו, ומתה אמו. והורה להתאבל עליה וכו', [משום דיש לגר קורבת אם מדרבנן]. ואע"ג דאמרינן בפ"ק דיבמות לא גזרו שניות בגרים - אף מן האם, משום דהוי שניות מדרבנן, אבל אבילות יום

שטומאת ידיים אינה אלא מדרבנן, ולא לשרפו עלה תרומה וקדשים]. ועוד יש לחלק, דשאני הכא דאיכא למימר דכך תקנו חכמים מעיקרא, דכל היכא שהוא מברך ברכת המזון צריך הוא להוסיף ולברך ברכת הטוב והמטיב. [וא"כ גם לפי הצד שהוא בירך בהמ"ז, מ"מ השתא שהוא חוזר ומתחייב לברך שוב בהמ"ז, צריך הוא לברך שוב הטוב והמטיב]. משא"כ בטומאת ידיים, דרבנן הקילו בספיקן בכל גוונא, בין כשהיא נפגשת עם טומאת טבול יום. ועוד יש לדון וליישב באופן נוסף, דבטהרות הקילו שלא להפסידם - כדאיתא בחולין (דף מט:) שהתורה חסה על ממנום של ישראל באיסור דרבנן.

מותר, ואותם חטים או שעורים שורפים אותם. דלגבי אותם חטים הוי ספיקא דאורייתא הלכך נקטינן לחומרא, ולגבי התבשיל דאיסור חמץ במשהו אינו אלא מדרבנן נקטינן לקולא]. ולכאורה יש להקשות משם על שיטת המג"א ודעימיה, דהכא נמי שיש לו ספק שמא לא בירך בהמ"ז, יש לנו לחלק בין הברכות דאורייתא לברכת הטוב והמטיב דרבנן, דלענין הג' ברכות אנו צריכים להחמיר לתלות שלא בירך, אך לענין ברכת הטוב והמטיב אנו צריכים לתלות שהוא כבר בירך. אולם נראה דיש לחלק בין הנידונים, דשאני הכא שחכמים חששו דלא נזלזלו בברכת הטוב והמטיב, מה שלא מצינו כן בטומאת ידיים דרבנן. [ואדרבה עבדינן היכרא כדי להודיע

הרב שמואל כהן שליט"א קהילת יביע אומר, גבעת שאול

הטיית "מגבעת" להגנה מן השמש ובדין גרגרי קפה בשבת

א. נקדים לכך: הנה זה פשוט שבאופן שכבר היה הכובע על ראשו שלא לשם הגנה [אלא לשם כבוד] וכשהתחיל הגשם נהנה ממנו, או שגם בלא הגשם היה חובש את הכובע, וכעת נהנה גם מההגנה, מותר כיון שעיקר השימוש הוא לכבוד ולא לשם אהל, ולא איכפת לך מה שאגב נהנה גם מההגנה שבו. אבל אדם שבדרך כלל לא שם כובע על ראשו, או שלא תכנן לחובשו כעת, ולבסוף חובשו לשם הגנה מגשם או שמש נראה לאסור¹.

פשט המנהג כיום לחבוש מגבעת אף כשיש בשוליה רוחב טפח כדלהלן בהערה. ויש לברר. א. באופן שיצא לרוחב ולא תכנן לחבוש כובע לראשו, וכשראה שהשמש קופחת החליט לקחת את מגבעתו להגנה, האם יש בזה איסור אהל? ב. החובש כובע רחב טפח באופן שמוטה לאחור, ואינו מאהיל עליו [או שמאהיל רק על שערות ראשו] וכשהפריעה לו השמש רצונו להטותו קדימה בכדי שיגן עליו, האם הדבר אסור משום אהל?

¹ ס"ק קנב] ובבאה"ט [שם] בשם ה"ט, דכיון שלא מתכוון לאהל כי אם לכסות ראשו אינו נחשב אהל. ונראה שאפי' אם אגב שחובש את הכובע גם נהנה מן האהל מותר וכמו שכתבנו בספר "מחשבת

איתא בשו"ע [סי' שא ס"מ] דכובע שמתפשט מראשו טפח אסור להניחו בראשו אפי' בביתו משום אהל. [שיעור הטפח 8 ס"מ לגר"ח נאה ו-9.6 לחזו"א]. וכיום המנהג להתיר בזה וכמש"כ המ"ב [שם

מצאתי מי שעורר לאסור בכה"ג זו שהיא מעשים שבכל יום.

בדין גרגירי קפה

קפה [שחור] שצפים על גביו גרגירי הקפה, האם מותר לנקוש או לנענע מעט את הכוס כדי שירדו הגרגירים למטה, או שנחשב ברירה?

הנה אם ראוי הקפה לשתייה עם הגרגירים המעורבים בו, [כגון שמרעטים הם] ודאי שמותר, כמבואר בשו"ע וברמ"א [סי' שיט ס"י] גבי מים שמעורב בהם קיסמים וראויים לשתייה, שמותר לסננם אף בכלי. אבל כשהקפה אינו ראוי לו לשתייה, נראה לאסור.⁴

ואף שמבואר בכמה פוסקים להתיר להזיז גרעינים או פסולת בתוך התערובות וכן כאן נשארים בתוך התערובות [עם הקפה].⁵ נראה שזהו דוקא באופן שעדיין יתקל בפסולת זו בהמשך

ב. הנה באופן שהכובע כבר היה מגן עליו מן השמש, ורק רוצה לכוון אותו לזווית מועילה יותר, נראה שמותר ואינו נכלל בשאלה, כיון שאינו מחדש אהל, שהרי כבר היה מגן קודם על חלק מראשו, וכעת רק מוסיף על האהל שהיה, והוספה על אהל ארעי מותרת.²

וכל השאלה באופן שקודם לכן לא היה מאהיל שיעור טפח, ועושה מעשה מיוחד בשביל שיגן עליו, שלכאורה הוי עשיית אהל להגן וצריך לאסור.³

אך מ"מ למעשה נראה שגם באופן זה, יש להתיר, כיון שסוף סוף גם אחר שמכוון את הכובע לאופן המגן עליו, משתמש בלבישה זו אף לכבוד, וכל עוד שמשמש לכבוד אין בו שם אהל, וההגנה נחשבת אגב. ואף שעושה פעולה מיוחדת להטותו, לא מתבטל שימוש הכבוד שיש לו בכובע. ובאמת לא

השבת" להוכיח כן מכמה מקומות. אבל אדם שנותן את כובעו כעת רק בשביל שמש או גשם כדי להגן על עצמו אסור משום אהל. ואה"נ שלסברת רש"י כמו שהביא המ"ב [ס' שא סקנ"ב] תמיד יהיה מותר גם לצורך הגנה כיון שנעשה בדרך לבישה, מ"מ השו"ע סתם שם [סע' מ] לאסור. וגם מצד שאר הטעמים שעליהם סמכו העולם להתיר כובע, לא שייך להתיר באופן זה שמכוון לאהל.

ואף שהיה מקום לומר דכיון שרוב העולם לא מתכוון ככובע לאהל, נהפך שמו לבגד העשוי לכבוד ולא לאהל, מ"מ בדברי הט"ז לא נראה כך ע' בספרנו "מחשבת השבת". וכן סתימת השו"ע לאסור נתינת כובע רחב. ועוד שיש שהתמירו כן גם בכובעים דידן אף שנעשה שלא להגנה, ודיינו שנקל במה שנכלל בטעמים הנ"ל המבוארים בפוסקים להתיר, והבו דלא לוסף עלה. ויש לדמות זאת לאדם שמעביר גגון פתוח ממקום שאינו מגן עליו למקום שמגן עליו, דנראה לאסור אף שלא פתח גג חדש, דמ"מ זה שנתנו על מקום המועיל זהו עצמו כעשיית אהל.

2. שהרי ממשיך להשתמש באהל שהיה קודם לכן ולא מייצר אהל חדש. ואף שכל האהל זה ומסדרו אחרת ממה שהיה, לא נראה דהוי כעשיית כל האהל מחדש. ועי' מש"כ בספרנו "מחשבת השבת" להוכיח זאת. ובאמת גם בלא סברא זו יש להתיר הוזה מועטת שהרי נתבאר להלן [בהמשך התשובה] שאפי' הזזת הכובע למקום חדש לגמרי לשם הגנה יש להתיר.

³ ומה שהכובע משמש גם לכבוד אפשר לומר שכבר קודם לכן בעודו

מוטה לאחור שימש לכבוד והשינוי שעושה לו נחשב מעשה של אהל בלבד. ולכאורה יש לדמות מקרה זה לאדם שמעביר גגון ממקום שאין בו שימוש למקום שיש בו שימוש הגנה, או מעביר מחיצה למקום ששם מתרת שאסור משום עשיית אהל, שיש בו איסור. ולא שייך לומר בזה היתר של מוסיף על האהל המבואר בשו"ע ס"ב, כיון שכשנמצא הטפח בששולי הכובע באלכסון אין בו שיעור טפח וממילא אינו תחילת אהל כדי שיחשב מוסיף. ואף אם יהיה הכובע בזווית שמגינה מהשמש בשיעור טפח אכתי ל"ח אהל טפח, וכמו שמחיצה לא נחשבת אהל אף אם תגן מן השמש בזריחתה [בבוקר שזורחת מהצד]. ומה שכתבנו לאסור העברת גגון הוכחנו כן בספרנו "מחשבת השבת" ממחיצה המתרת ואכמ"ל.

⁴ הנה כתב המג"א הובא במ"ב [ס"ק סו] דנהגו שלא ליתן שמרים במשקה כדי להעמידם אע"פ שראוי לשותותו בשבת, דהמג"א כתב דהוי תולדת בורר דע"ז יורדים גם שמרי המשקה, והוא דומיא דמחבב, שע"י הקיבה מתפרד הקום מן החלב. עכ"ד המ"ב. ולכא"ו ה"ה כאן שמפריד בין הגרגירים לקפה צריך להיות אסור.

5 דנהגו בשביתת השבת [באר רחובות סקל"ד] הביא לדברי הגר"ז בסידורו דשרי לנפח זבוב לצד הכוס. ולפ"ז לכא"ו יהיה מותר להזיז פסולת בתוך התערובות לצד אחר שלא אוכל ממנו, ואף שמתקן את הצד שממנו אוכל, אכתי לא חשיב ברירה. והא דבמג"א הנ"ל שהבאנו בהע' הקודמת מבואר לאסור, אפ"ל דדוקא שם בהפרדה זאת שע"י השמרים נעשה תיקון מיוחד למשקה שמעמידו [דהיינו

יפריעו לאכילתו, כיון שכעת נעשה האוכל או המשקה כולו מתוקן, חשיב ברירה ואסור. ואה"נ אם רק מצדד את גרגירי הקפה לצדדי הכוס ע"י ניפוח מותר".

האכילה, שבכה"ג אין במעשהו חשיבות ברירה, אבל כשעושה תיקון גמור וכגון שמעבירו לקצה הצלחת ממש, או כמו הכא גבי קפה שמוריד את הגרגירים לתחתית הכוס ויותר לא

הרב רפאל מועלם שליט"א

איגוד אברכים - רמות ב'

פתיחה לדיני חלב נכרי (א)

דברים של עובדי כוכבים שאסורין באכילה, ומותרין בהנאה, בין הדברים שמנתה המשנה, נמנה "חלב שחלבו עובד כוכבים" ואין הישראל רואהו. וכן פסק הרמב"ם (פרק ג הלכה יג) כל חלב הנמצא ביד עכו"ם אסור. ופירט את הטעם, שמא עירב בו הנכרי חלב בהמה טמאה. וכן נפסק בשלחן ערוך (יו"ד סימן קטו ס"א) חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו, אסור, שמא עירב בו חלב טמא. וכל נכרי בכלל'.

הגזירות שגזרו חז"ל מטרם להרחיק את האדם מן העבירה, לגדור גדר ולעשות סייג, לבל יכשל אדם באיסורי תורה. ביניהם ישנם גזירות השייכות לכשרות המזון. המפורסמות שבהן, איסור שתית חלב שחלבו הגוי, איסור בישול הגוי, ואיסור אכילת פת ולחמים שאפה הגוי. עתה נעסוק בדיון איסור חלב ומוצריו, שבאו מתחת ידי הגוי. חלב נכרי במשנה במסכת עבודה זרה (לה:): שנינו: ואלו

המשקה מתוקן חשיב ברירה. וכל ההיתר שבשביתת השבת [הנ"ל בהזות פסולת לצד] היינו דוקא באופן שיתקל בו בהמשך האכילה, ולא בכגון הקפה שמסיים התיקון. ועוד יש להוכיח לאסור בזה מדברי הבה"ל (סי' שמ ס"א ד"ה ומלקט) לאסור ברירה חלקית, כמש"כ בספר מחשבת השבת.

6 וא"ת להתיר ע"פ דעת המהריט"ץ שהתיר ברירה בלח, שכ' לחלק בין דבר שצריך שימור דהיינו בכלי, לדבר שמוציא ביד. ובאמת כמה אחרונים פסקוהו, עי' בחזו"ע (ח"ד עמ' רלב) וסיים דטוב להחמיר. יש לדחות ע"פ הבנת הבאה"ט דברי המהריט"ץ דדוקא בדבר שלא צריך לפשפש ולברור התיר. וכע"ז מבואר באול"צ (ח"א סי' כז) שסברת ההיתר היא משום שלח ויבש ניכרים כב' דברים, ולפ"ז כאן שהגרגירים קטנים מאד לכו"ע יש בו בורר, ובדומה למים עם קיסמים באופן שאי אפשר למישיית בהכי דאסור לבוררם. ואף שלשונו של המהריט"ץ נראה שהתיר בכל גוונא, מ"מ בצירוף שיש חולקים וכמש"כ החזו"ע דטוב להחמיר, ובצירוף שיש שלמדו שרק בניכר התיר, יש לאסור, ורק לצדד לצדי הכוס ע"י ניפוח שרי וכו"ל.

7. ואין חילוק בין נכרי שעובד ע"ז כנוצרי או גוי משאר דתות העובדים לאלילים, לבין גוי שאינו עובד עבודה זרה כמוסלמי.

סמך יותר] ולא הפרדה בעלמא. לכן נכלל באיסור בורר, משא"כ כאן בקפה שהפרדה בעלמא הוא. וראיה לכך י"ל דהנה המג"א שהוא מקור האיסור הביא את דינו [בסע' יז] גבי מחבץ ולא הביא זאת בסע' ח גבי הצפת מים ע"ג פסולת, ומשמע דאין האיסור בהפרדה גרידא אלא התיקון שעושה בו.

וצד נוסף להתיר יש לדון ע"פ מה שראיתי בס' איל משולש [פ"ד סי"ט] שכתב שנחלקו המ"ב והחזו"א אם בכלי אחד שבתחתיתו ישנה פסולת חשיב הכל תערובת, או רק מה שצמוד לשמרים שבתחתית חשיב מעורב. שהמ"ב למד דהכל חשיב תערובת רק שמותר ליטול את החלק העליון כיון שלא ניכר הפסולת, [ועי' בספרנו מחשבת השבת שהוכחנו זאת בדעת המ"ב ואכמ"ל]. ועתה נשוב לשאלתנו בהורדת גרגירי הקפה לתחתית הכוס, דלכאורה לדעת המ"ב דהכל נחשב תערובת צריך להיות מותר לנקוש או לנענע את הכוס שע"ז ירדו גרגירי הקפה, שהרי לא מוציאם מן התערובת וכמו שהתירו האחרונים דלעיל להזיז פסולת בתוך התערובת. אך למעשה איכא למידחי לטענה הנ"ל ולומר שגם לדעת המ"ב דהכל נחשב תערובת, כיון שאיסור בורר הוא בתיקון שבהפרדה, יש לומר דאף כשמזיז את הפסולת בתוך התערובת, כיון שנעשה

שרוב ככל הפוסקים נקטו להלכה, שטעם האיסור הוא מחשש עירוב חלב טמא¹⁰. יש מן הפוסקים שהוסיפו, דאלו הם רק הטעמים הגלויים, אבל ודאי ישנם כבכל גזירות חז"ל גם טעמים כמוסים. דוגמת הרחקת בני ישראל ממאכלי העכו"ם, ועוד.¹¹

בדיו איש מפי איש שזהו תקנה קדומה ולא רק מהטעם שפירשו שהוא משום חשש חלב טמא. וראה בערוך השולחן סימן קטו סעיף ו.

גם עיין למהר"א פאפו בספר פלא יועץ (אות דברי חכמים), וז"ל "ידוע שחמורים דברי חכמים מדברי תורה, שכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה, והן בעוון רבים מע"ה, מקילים ועוברים על דעת חכמים בהיותם חכמים בעיניהם, כגון חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו, שאסור משום חשש חלב טמא, והמתפרצים אומרים מידי הוא טעמא אלא משום חלב טמא, ולא חכמה ישכילו יבינו שכל דברי חכמים חיים וקיימים, אין להם ביטול עולמית, ולא ניתן תורת כל אחד בידו, ובכמה דוכתי אמרו לא פלוג רבנן, והעובר על דבריהם אף שלפי האמת החלב מבהמה טהורה, יש אומרים שהוא כאוכל נבילות וטריפות, ואין לנו אלא דברי חכמים, ומלבד הטעם ע"פ הפשט יש להם כמה צפוני סודות, ותומת ישרים נתחם, שלא לזוז מדבריהם ימין ושמאל, בתקנות איסורים וגזירות ועצות טובות המפוזרות בתלמוד, כי רוח ה' דיבר בם, ושומע להם ישכון בטח ושקט ושאנן מפחד רעה, וימצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם", ע"כ.

ורבינו ה"חם סופר" (דרשות פ"א בהספד על מח"ס "יד דוד") כותב "ולו חכמה ישכילו, כי יש בכל אלו טעמים אחרים גבוהים מעל גבוהים, ועל כל דבר ממונים מלאכים מטיבים ומריעים, אי אז יבינו וישכילו כי כל דברי חז"ל וגדרתם יש להם שורש למעלה, ואז ישימו מחסום לפיהם", ע"ש.

גם עיין בשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סימן לד) שכתב להחמיר בכל זה, ובפרט שכידוע בכל גזירות חז"ל איכא עוד טעמים כמוסים, וכאשר האריך בזה בערוך השולחן בדברים נלהבים בסי' קט"ו סע' ו' באיזה אופן שיהי' כשאין ישראל רואה החליבה אסור. ע"ש.

אלא שראיתי עתה בספר הפרדס לרש"י (דף יז ע"ג דפוס קושטאנדיה) וז"ל, לענין חלב שחלבו עכו"ם, אסור לישראל אבל אם אין שם גמלים וחזירים ודבר טמא, מותר לאכול ולשתות ממנו שהחלב אין בו משום גיעולי עכו"ם, ולא משום מגע עכו"ם "ואינו אסור אלא משום תערובת דבר טמא", וכיון שאין דבר טמא מצוי שם

טעם האיסור- מדברי הפוסקים נראה פשוט, שטעם האיסור הינו מחמת החשש שמא עירב בו הנכרי חלב טמא⁸. ובאמת זה הטעם מובא בתלמוד בבלי במס' עבודה זרה (שם). אולם בירושלמי (שם, פרק ב הלכה ח) מבואר שטעם איסור חלב נכרי, הוא משום גילוי⁹. אלא

וראיתי עתה בס' בין ישראל לעמים (פרק ט הלכה ב) שכתב דאין לחלק בזה באיסור חלב נכרי, וכשם שכתבו הפוסקים שאין לחלק בבישולי גויים, בין גוי עובד ע"ז, לבין גוי שאינו עובד ע"ז.

ויש להעיר על זה דלא דמי כלל, מאחר והטעם שכתבו הפוסקים בבישולי גויים הוא מאחר שלא יגררו בקרבנם אל הגויים, אם משום בנותיהם, או מטעם עבודה זרה. משא"כ בחלב נכרי ענין ההרחקה והאיסור שעשו חז"ל, דחוששים שמא עירב בו חלב טמא, ממילא מטעם זה פשוט שאין לחלק דכל גוי חשוד לערב, ואין לזה כלל שייכות לעבודה זרה, דו"ק.

8. ולא חוששים שמא החליף הנכרי את החלב של הבהמה הטהורה בחלב בהמה טמא, שהרי צבע החלב של בהמה טמא, שונה הוא מצבע החלב של טהורה, מאחר וחלב טמא-ירקרק (ירקרק, אינו גוון ירוק, כפי שטועים רבים. אלא ירקרק המוזכר בש"ס, וכן צבע ירוק, נתכוננו חכמי התלמוד לצבע צהוב בהיר. דבלשון חז"ל אין שם מיוחד לצבע צהוב, אלא הוא כלול בשם ירוק, ראה תוספות וריטב"א נדה יט ע"א, וברש"י סנהדרין קה ע"ב). וחלב טהורה-לבן. ולכן להחלפה כזו לא חוששים, שהרי זו רמאות שראית לעין מיד, והנכרי לא יעשה כן בודאי [וכן מפורש להדיא בגמ' עבודה זרה לה:].

9. משקה שנתגלה אסור לשתותו, שמא שתה ממנו נחש והטיל בו ארס. ואין הגויים נוהרים ממנו, ואף על פי שבשאר משקים של גוים לא גזרו משום גילוי, הרי זה לפי שמקפידים על נקינותם, אבל חלב שלרוב אינו נאכל כמות שהוא, וגם מסננים אותו, אף על נקינות אינם מקפידים, והסינון אינו מועיל לסנן את הארס מהמשקה.

10. אולם יש גם באחרוני הפוסקים שהזכירו להלכה גם את הטעם של גילוי שהובא בירושלמי, ראה בשו"ת צמח צדק (יו"ד סימן עו). ובשו"ת הר המור (סימן א).

11. כעין זה כתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סימן תמא) דזהו בא להרחקה מן הגויים. והביא דברי הגר"א הידועים בענין מים אחרונים, שחז"ל לא גילו אלא את הטעם הפשוט, אבל יש לתקנותיהם טעמים נוספים. וגם כאן בחלב עכו"ם מקובל שאין הטעם משום חשש חלב טמא לבד, אלא כנראה גם כדי להבדיל אותו מעכו"ם. וכן הביא הגה"ק רבי חיים מצאנז זצ"ל בשם חמיו ה"ברוך טעם" זצ"ל שקבלה

הרב מאיר פנחסי שליט"א קהילת "דרכי דוד" - מקור ברוך

נטילת ידיים על מאכל "בקלאווה"

קודם עירובו במאכל, וא"כ לא פקע שמיה מיניה גם להמג"א. וכן ראיתי בתשו' הרדב"ז הנז' לעיל, שדן בנידון הדומה ממש לנד"ד, גבי הוגלא"ש שמשליכים עליו דבש וקודם לכן מחממים הרבש ומבשלים אותו, שחכם אחד רצה לפטור האוכלים מנט"י מטענה זו של משקה הבא לאוכל אוכל הוא ולא משקה. והרדב"ז האריך לדחות דבריו, ובמסקנת דבריו כתב, לא ראיתי טעם להתיר לאכלם ללא נטילה, אלא אם כן נתבשל כ"כ עד שאינו ניגר וזב. וגם המהרי"ט ח"א (סי' עו) כתב, דאי"ז שייך להך סוגיא דמשקה הבא לאוכל הרי הוא כאוכל, דהכא מעיקרא שם משקה היה עליו. וכן מבואר בחיי אדם (כלל לו אות ה') דכל שהיה משקה קודם עירובו, צריך נטילה. וכן פסק המ"ב (סי' קנח ס"ק יג). וכ"כ עוד המ"ב (שם ס"ק טז) דכשנימוח החמאה במחבת בשעת טיגון קודם שהניח המאכל בתוכה, ונעשה עליה שם משקה מקודם, בעי נטילה. וה"ה בנד"ד. ומ"ש השע"ת (סק"ז) בשם הפנים מאירות. איירי התם בנידון המג"א והט"ז, היכא שלא היה עליו שם משקה קודם שנימוח.

ג) והנה במשקה מבושל באנו לפלוגתת האחרונים, אי בעי נטילה, שדעת הרדב"ז (שם), דרק אם נתבשל וחזר להיות כמאכל עבה, לא בעי נטילה, אבל כל שנתבשל והרי הוא זב, צריך נטילה. וכן דעת החיד"א (בשיו"ב סי' קנח או' א'), וכתב, שכן ראוי להורות. וכ"כ המאמר מרדכי (סי' קנח או')

הנה יש לדון גבי האוכל בידיו עוגות [בקלאווה"ו וכדו'] ששופכים על גביהן רוטב של מי סוכר ויש בהן כדי טופח ע"מ להטפוח, האם צריך ליטול ידיו.

א) הנה זה פשוט דלדינא אין חילוק בין היכא שמטבל המאכל באחד מז' המשקין, לבין מערה אחד מז' משקין לתוך המאכל והמשקה טופח סביב, ובשניהם בעי נט"י, וכמ"ש להוכיח בתשובת הרדב"ז (סי' אלף קנ, ואלף קנד), וכדבריו מוכח להדיא מדברי השו"ע (סי' קנח ס"ה) גבי תבשיל חיטים שאם נתגבגבו מרוטב שעליהם אין צריך נטילה. ש"מ דאל"ה בעי נטילה.

ב) אלא שלכאנ"י היה מקום לפטור עוגות אלו מדין משקה הבא לאוכל הרי הוא כאוכל וכדאי' סברא זו גבי שבת (קמ"ד:), וכ"כ המג"א (סי' קנח סק"ז) גבי דבש שמטגנים בו אוכל, דמאחר ועומד לאכילה לא מיקרי משקה ולא בעי נט"י. וכדאי' בתוספתא ובגמ' שבת (דף יט), דבש מעיקרא אוכלא והשתא אוכלא. וע"ש בט"ז דפליג.

אולם זה אינו ענין לנד"ד, דשאני התם כיון דריסק החלות מהשעווה אף שזב הדבש, ס"ל להמג"א דאינו מקבל שם משקה, כיון דהיה אוכל ועומד להניחו באוכל א"כ מה שזב רגע אחד לא מפקיעו מתורת אוכל, (והט"ז פליג, דכיון דרגע אחד היה משקה תו אין לו ביטול ע"י שום מעשה להוציאו מתורת משקה). אבל במי סוכר הנ"ל, הרי היה לו שם משקה

בראשונים, שאין זה משום הרחקה מן הגוי וכדו', ודלא כמש"כ בתשובות והנהגות.

בשו"ת ויצבור יוסף- חלק ג' סימן נה הביא מתוה"א בית ג שער ו. שגם זה בא להרחקה, וראה בתשובת הרשב"א שהביא הרב אליהו.

בבירור מאי אפשר לחוש בו, דת"ר ישראל יושב בצד עדרו של עכו"ם, ועכו"ם חולב וישראל אוכל, עכ"ל.

הנה מבואר מדברותיו שהטעם היחיד שנאסר חלב עכו"ם, הוא משום תערובת דבר טמא, ולא משום גיעולי עכו"ם, ע"ש. ומוכח להדיא

כהראב"ד, וכן דעת המטה יוסף (שם), וכן משמע מהפמ"ג (א"א סק"ד) שכתב, שהטובל פת ביי"ש, לא הוי טיבולו במשקה כי י"ש מי פירות הווה, ואף שיש בו מים, אזלינן בתר רובא. וכן נראה לפום ריהטת לשון המ"ב (ס"ק כו) דבעינן רוב מים ושכן הוא דעת הדרך החיים. איברא דמ"ב יש לדחוק, דלא בא אלא לאפוקי מעט מים, אבל בחצי מים וחצי מדבר שאין צריך נטילה, גם לדבריו בעי נטילה. וע"ע בס' חזו"ע – פסח (עמ' לו ערך כרפס) מ"ש גבי הכרפס במי לימון.

אולם שוב מצאתי להרב שער המלך (ברכות פ"ו סוף הלכה א') שכתב, דאע"ג דבשאר משקין שנתערבו במי פירות בעינן רוב מים, במים אפילו בכל שהן מכשירין ומקבלין טומאה. וכתב שכן דעת מרן בב"י (סי' קנח סעיף ה') ובשו"ע גבי בשר צלי. ודחה שם דברי הרב מטה יוסף שדחק לומר שכוונת מרן דמים היוצאים מן הבשר של מי ההדחה הם יותר ממי המוהל. ע"ש. וכן ראיתי למהרש"ם בדעת" (סי' קנח סעיף ד') שהעיר ע"ד הפמ"ג מדברי השער המלך הנז'. ולפי הסברו של הרב שער המלך, אין להקל ברוב אפילו בבישול, היינו אע"ג דנוסף עוד סברא לקולא. ונראה דגם לדעת הרב מטה יוסף, הנה שם במסקנתו כתב דנקטינן בפשיטות, דבמחצה על מחצה, צריך נטילה. ובנד"ד נראה דנכון להחמיר ליטול ידיה בעוגות אלו, כיון דבעלי המלאכה הללו לא מקפידין לשער הכמות ולהשוותם שיהיה רוב סוכר, ואדרבה על פי הרוב כיון שאינם חפצים להוציא הוצאות מרובות, מערבים הסוכר ברוב או בחצי מכמות המים.

ה) אלא דאם מכינים עוגות אלו בבית והיה רוב סוכר כנגד המים, נראה שאין צריך ליטול ידיה, כיון דאיכא כמה סברות לקולא וכפשוטן, ודומיא דמ"ש הכנה"ג (סי' קנח הגה"ט או' ג') דלא מחמירנן בתרתי לריעותא דברר שטיבולו במשקה. ועוד, דהרדב"ז (שם) בתשובתו העלה, דאם נתקשו מעט ועדין הם נגרים, צריך מחשבה למשקין. ובנד"ד הלא חשב עליו לאוכל, ובמעט סוכר או אפילו במחצה על מחצה, לא נחשב קרוש. ועי' במטה יוסף (שם סוף או' כה).

ז', ואות ט') שהמבושל אינו מעלה ואינו מוריד, ושכן מוכח ממ"ש השו"ע גבי 'תבשיל' חטים שדינם כפירות. ובאמת שזו ראיה ברורה. ומכאן זה כתב המאמ"ר שהטובל אוכל לתוך תה או קפה וכגון פה"כ, צריך נטילה, ודחה דברי השיורי כנה"ג (הגה"ט או' ג'). ושו"ר בשו"ת מטה יוסף ח"ב (סי' יח סוף ס"ק כד) לרבי יוסף הלוי נזיר אב"ד מצרים (הב"ד הבאר היטב) שכתב ג"כ לדחות דברי הכנה"ג שכתב דבמשקה מבושל אין צריך נטילה. וע"ד עוד שם, דעוד כאן לא פליגי האחרונים אלא בבישל המשקה יחד עם אוכלים דשינה טעמו וממשו, אבל בבישל המשקין הללו לבדן פשיטא ופשיטא דיש לו תורת משקה ולכו"ע בעי נטילה, והוכיח כן ממשניות מפורשות במכשירין. ומסקנתו, דבויגואיל"ס שמערים עליהם דבש חם, יש ליטול ידיים מפני הדבש. וכן דעת המ"ב (ס"ק טז, וס"ק כו) שהמטבל במשקה מבושל, צריך נטילה, וכ' שכן הוא דעת רוב האחרונים. ואע"ג שבמיני תבשיל, אין צריך נט' וכנז' באחרונים, היינו דווקא בתבשילין כאלו שהדרך לאוכלן ע"י כף, אבל תבשילין שהרגילות היא לאכלן בידיים כבנד"ד, יש להצריך נטילה. וכ"כ המ"ב (ס"ק כו) ע"פ הט"ז והגר"ז וחי"א ועוד. ואף דהמ"ב (ס"ק יד) כתב, שסוכר המטוגן לכו"ע אינו צריך נט' כיון שאינו מז' משקין המכשירין לקבל טומאה, מ"מ כאן שנתערב במים יש ליטול ידיים.

ד) אלא דאכתי יש ליישב את מנהג העולם בזה, דהנה נחלקו הראשונים היכא שנתערב אחד מז' משקין בתוך משקה אחר, כגון שנתערב דבש בדבורים עם דבש תמרים, דהרמב"ם (פ"ז מהל' טומאת אוכלין הלכה ד') כתב, דאם נפלו מים לתוך מי פירות אפילו מים 'כל שהן', מכשירין לקבל טומאה. וע"ע חזון איש (מכשירין סימן ד' ס"ק ד'). והראב"ד (שם) חלק וכתב, דבעינן רוב מים. ולענין הלכה, הרב ערך השולחן (סי' קנח או' ג'), פסק דהרמב"ם. וכן הוכיח הרב אליה רבה (או' יז) דהעיקר דהרמב"ם. והב"ד ופסק כמותם הכה"ח (סי' קנח או' ז) דאפי' בקצת מים בעי נטילה. והמטה יהודה ס"ל

העולה מכל הנ"ל דיש ליטול ידיו וללא ברכה וכדין דבר שטיבולו במשקה, אלא אם כן בידוע שהיה רוב סוכר כנגד המים.

הרב אלעד כהן מח"ס אמרה ברורה

האם מוטל על האדם לסבול צער, כדי למנוע חשש סכנה של אדם אחר

וישנם כמה פירושים באחרונים בהבנת הסוגיא ונביאם כדלקמן.

דעת הבית שמואל שצערו של אדם קודם לחשש סכנה של אחרים, וכן מבורר בשאלתות
דעת הב"ש [אה"ע סי' פ ס"ק טו] שהסוגיא כפשוטה, דהיינו שלדעת רבי יוסי אין אדם מחוייב לצער עצמו, בשביל ספק סכנה של אחר. ורבנן חולקים. ורק הקשה הב"ש אמאי פסק הרמב"ם כרבי יוסי, ולא כחכמים והניח בקושיא.

ובאמת שבשאלתות [שאילתא קמז], הביא מחלוקת רבי יוסי ורבנן, וסיים 'שהילכתא כרבי יוסי'. וא"כ אפשר שאף הרמב"ם פסק כך (שי"א שהלכה כרבי יוסי אף מחבריו ולא רק מחבירו, עי' סמ"ג [עשין עד] שכתב שכן דעת הרמב"ם, ועי' ביד מלאכי [כללי הה"א אות רל] שפלפל בדבריו, ובהערת המגיה שם [להג"ר דוד אברהם הערה 430] שציין לעור פוסקים שס"ל כן בדעת הרמב"ם).

אבל האחרונים העירו ע"ד הב"ש שבמסקנת הסוגיא שם משמע שאי"ז צער גרידא, אלא חשש של עירובותא, של הוא חולי של שעמום, ורק בזה ס"ל לר"י שחולי כזה קודם, וכן הק' הבאר היטב [ס"ק יד] והבית מאיר [סי' פ ס"ז]. וכן בהעמק שאלה [שם] כתב שפשוט שאין צער שלו עדיף על ספק סכנה של חברו, וכ"כ המג"א [סימן קנז], והוכיח כן

ומ"מ כ"ז דווקא כשיש בעוגות אלו טופח על מנת להטפוח, אבל אם יש בהם רק מעט לחלוחית כפי שמצוי בכמה סוגי עוגות, שמטפחים עליהם רוטב זה כדי להשוות להם מראה יפה, אינם צריכים נטילה.

כתב הרמב"ם [פכ"א מאישות הי"א] פסקו לה מזונות הראויות לה והרי היא מתאוה לאכול יתר או לאכול מאכלות אחרות מפני חלי התאוה שיש לה בבטנה הרי זו אוכלת משלה כל מה שתצצה ואין הבעל יכול לעכב ולומר שאם תאכל יתר מדאי או תאכל מאכל רע ימות הולד מפני שצער גופה קודם. וכן הביא את דברי הרמב"ם להלכה בשו"ע [אה"ע סי' פ ס"ב] וסיים שיש חולקים שיכול הבעל לעכב עליה.

המבורר מדברי הרמב"ם והשו"ע, שיכולה האשה לאכול מאכל שיגרום לחשש סכנת מיתה של בנה, מפני שצער גופה קודם.

והדברים קשים, איך יכולה האשה להקדים צער שלה, במקום שהוא גורם לסכנה של בנה, ופיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה, ואיך מפני שצער שלה נחיר לה לסכן את בנה.

וכיון שסוגיא זו חמורה מאד, יש להאריך בעיקרי סוגיא זו. בגמ' נדרים [פ:] לגבי מעיין של בני העיר, היורד לבני עיר אחרת, שחייבים קודמים לעיר התחתונה. ונחלקו התנאים שם האם אף כביסתן קודמת לחיי אחרים, שדעת רבי יוסי, שכביסתן קודמת לחיי אחרים, ורבנן אמרי שחיי אחרים קודמים לכביסתן.

והנה טעמו של רבי יוסי לכא' תמוה, שאיך יש להעדיף את כביסתן על פני חיי בני העיר השניה.

ראיה לדברי הב"ש ממעוברת שנתחייבה סקילה

אבל נראה לי שיש ראיה לדברי הב"ש מהגמ' בערכין ז'. שאמרו שם אשה שנתחייבה סקילה והרי היא מעוברת שאין ממתינים לה שתלד, ואמר רב יהודה אמר שמואל, שמכין אותה כנגד הריון שלה כדי שלא תבוא לידי ניוול. ולכאורה צ"ע האיך הורגים הולד בידים, מחשש ניוול של האשה. ועי' תוס' סנהדרין פ': שכתבו שסוגיא זו ס"ל דעובר ירך אמו, ולכן חל חיוב מיתה אף על הולד, וכ"מ מרש"י שם שכתב שאין ממתינים שתלד שחד גופא הם.

אמנם בר"ן [חולין יט. מדפ"ה] כתב שאין לומר שסוגיא זו ס"ל שעובר ירך אמו, שא"כ אם תלד נצטרך להרוד הולד, כיון שחל עליו חיוב מיתה וזה אינו. אלא ע"כ שמחמת צער ניוול ידיה, מותר להרוג את הולד.

וזה חידוש אפילו יותר מדברי הב"ש שלא התיר אלא מחמת ספק סכנה, משא"כ הכא שודאי ימות הולד וזה צ"ע ולא ראיתי מי שעמד בזה (ובאמת אפשר שלענין הלכה קי"ל שעובר ירך אמו, וכמ"כ הגר"א [או"ח סי' תרה], אבל בדעת הרמב"ם יש מחלוקת גדולה באחרונים מהי דעתו להלכה, עי' שד"ח [מערכת העי"ן כלל סב] שהביא באורך את דבריהם ע"ש).

ביאור השואל ומשיב בדעת הרמב"ם

אמנם ראיתי להגאון שואל ומשיב [ח"א סי' כב] שהק' ע"ד הרמב"ם והשו"ע, שהתירו לה לאכול מאכל המסוכן לולדה מחמת צער ידיה, אע"ג שיש ספק סכנה לולד, מהא דמינקת אסורה להנשא כ"ד חודש, מחשש סכנת הולד, אע"ג שצער גדול הוא לה שאסורה להנשא כ"ד חודש. (אע"ג שיש לדון בראייתו, שאולי כיון שמשועבדת לבעלה להנקה, אין שומעין לה, אבל תליא בפלו' הראשונים [עי' תוס' כתובות ס:] לגבי גרושה שאינה משועבדת אם אסורה להנשא, ועי' לעיל סי' יג סי"א ובב"ש שם ס"ק כ שכתב בדעת הרמב"ם שאף גרושה אסורה להנשא משום תקנת הולד, ולפי"ז ראייתו נכונה). ומכח קו' זו חידש השואל ומשיב, שאדם לגבי עצמו, ודאי

מהגמ' [שבת לג:]: שרשב"י לא גילה מקום מסתורו לאשתו שזא מחמת הצער תגלה את מקומו ויבוא לידי סכנה. וכתב המג"א שמכאן מוכח, שצריך אדם לצער עצמו העיר שלא יבוא חבירו לידי סכנה.

ביאור הנצי"ב שספק סכנה שלו קודם לודאי סכנה של

אחרים

ולכן העמיד הנצי"ב שמח' ר"י ורבנן הוא במקום שלו עצמו הוא ספק סכנה, ולאחר הוא ודאי סכנה, ונח' האם צריך להכניס עצמו לספק סכנה, בשביל להציל אחרים מסכנה ודאית. ובאמת שבב"י [חור"מ סי' תכז] הביא מהירושלמי, שחייב אדם להכניס עצמו לספק סכנה, בשביל להציל אחרים מסכנה ודאית (ועי' ברדב"ז [ח"ג סי' תרכז] והוסיף שכן אם אמרו לו שיחטכו לו אבר, או שימיתו את חבירו, שאבר שלו קודם לחי חבירו, אך סיים שמידת חסידות לחוש לחי חבירו, ועי' בבית שלמה [חיו"ד, תניא סי' צט] בהגה' מכן המחבר מש"כ ע"ד רדב"ז אלו, ואכמ"ל בזה). אמנם ע"ש בסמ"ע [ס"ק ב] ובפ"ת שהביא כן מספר אגודת אזור) שמסתימת הפוסקים שלא הביאו לדברי היר' מוכח שאין כן ההלכה.

דעת ההפלאה והכרעת היביע אומר

אמנם דרך אחרת מצינו בביאור המח' לגבי כביסתן ושתיית אחרים, הוא בדברי ההפלאה [ס"ק יב] שכתב שודאי אין הכוונה שיש חשש סכנה לאחרים, דבכה"ג הוא מילתא דפשיטא, שספק סכנה עדיף על צער ידיה. דהרי על צער אין מחללין את השבת, משא"כ לגבי סכנה שאפילו בספק מחללין.

אלא ע"כ הסוגיא שם היינו שיש לאחרים מקום אחר להשיג מים לשתייתם, וכל הנידון הוא האם הם קורמים בזכות המעיין לצורך שתייה, לצורך כביסתן של בני העיר שבו המעיין. ולמעשה נראה שכל האחרונים פליגי ע"ד הב"ש בזה, שאין צער שלו קודם לחשש סכנה של אחר, וכן פסק ביבי"ע [חי' חור"מ סי' ו אות י].

מהראשונים שס"ל שאיסורא מיהא איכא, אפשר שאינו איסור רציחה, וכן להרבה מהראשונים אי"ז אלא איסור דרבנן [ע"י ביבי"א אה"ע ח"ד סי' א שהביא באורך כל השיטות בענין זה].

ומכל זה מבואר שיש חילוק גדול בין נפש העובר, לנפש בן קיימא. ולפי"ז במינקת שיש חשש סכנה לבנה הנולד כבר, בזה חוששין ואין מתירין מחמת הצער. משא"כ הכא שהסכנה הוא לעובר במעי אמו, בזה צערה עדיף. ובזה יש להבין דברי הר"ן [חולין יא. מדפ"ה], שאם נתחייבה סקילה, אין משהים מיתתה, לצורך הצלת העובר, משום ניוול דידה. ולהנ"ל אתי שפיר דהתם הוא רק נפש של עובר, ובזה אפשר שצערה קודם.

ואם כן הוא האמת, יתכן שמה שאמרו שצערה קודם לסכנת הולד, הוא רק בישראל, אבל באשה גויה, שמוזהרת על הריגת עוברין כבני קיימא, לא יהא צער דידה עדיף מסכנת עובריה. אך אפשר לדחות, דאף שמוזהרת על העובר, מ"מ נפש דידה עדיפא, ועובר לאו נפש (כלש' הרמב"ן [נדה מד:]: ועוד ראשונים שם), ורק שמוזהרין בני נח אפילו 'דם האדם', שאלו העוברין כמבואר בסנהדרין [שם].

ולענין הלכה נראה שאף שדעת הבית שמואל, וכן מפורש בשאלות, שאין אדם מחוייב לסבול צער כדי למנוע ספק סכנה של אחרים, מ"מ דעת כל האחרונים אינו כן, אלא שמחוייב הוא לסבול צער, כדי למנוע ספק סכנה של אחרים.

שאף צער שלו קודם לספק סכנה של אחרים, ורק לגבי אחרים הם צריכים לדאוג לספק סכנה, יותר מאשר צער (ע"ש ראייתו לזה), ולפי"ז יישב דמינקת באמת מותר לה להנשא, משום שצער שלה קודם לסכנת בנה, ורק לגבי אדם שרוצה לישא אותה, הוא אסור בה, מחשש סכנת הולד, שהרי לנושא אותה אין את ההיתר שבדידיה קא עביד, אבל לגבי דידה באמת ליכא איסורא.

וכן מה שחלקו רבנן על ר"י לגבי כביסתן, הוא משום ששם לכל אדם לגבי עצמו יהיה לו מספיק אף לכביסתו, משא"כ כשבא לסכור את הנהר לצורך כביסת בני עירו, הרי עושה כן בשביל שאר בני העיר, ולכן לגבי אחרים אינו יכול להעדיף את עצרם, על פני סכנת העיר התחתונה.

בסכנת עובר צער שלו קודם לסכנת העובר

עוד יש מקום ליישב הקו' ממינקת שאסורה להנשא, והוא שלא הקיל הרמב"ם משום צער דידה, אף שיש סכנה לולד, היינו דווקא בעובר, שנפש דידהו פחותה מנפש האם, וכמו שמצינו שמוותר לחתך העובר קודם שהוציא ראשו, אע"ג שלאחר שהוציא ראשו אסור כמבו' ברמב"ם [פ"א מרוצח ה"ט]. וכן מה שנח' הראשונים האם מחללין שבת, או יום הכיפורים, על הצלת העובר, ע"י ברמב"ן [תורת האדם שער הסכנה עמ' כט, הו"ד בב"י סי' תריז], וכן בביאור הלכה [או"ח סי' של ס"ז ד"ה או ספק]. וכן לגבי המבואר בסנהדרין [נז:], שכן נח מצווה על הריגת עוברים, ונהרג עליהם. אע"ג שישראל אינם מצווים על הריגת עוברים כמבואר במשנה [נדה מד:]: וברמב"ם [פ"ט ממלכים ה"ד]. ואף שיש

הרה"ג דוד אזולאי שליט"א קהילת "מעלות דפנה"

בענין שימוש במטהרי מים מכניים בשבת

עמדתי ואתבונן בדין שימוש במטהרי מים למיניהם בשבת אי שרי להשתמש בהם ולאחר שנשאלתי בזה אמרתי אשנה פרק זה לעצמי אולי יש תועלת לרבים.

ובתחילה אומר שלאותם שאין מקפידים לשתות דוקא ממטהר המים אלא שותים אף מהברז ללא סינון זה פשיטא דשרי להו להשתמש במטהר מים ואין כאן ברירה כמבואר בשו"ע [סימן שיט ס"י] דכל שרובא דאינשי שתו הכי ליכא ברירה וה"ה הכא וזה פשוט, וע"ע חזו"א [סימן מג] דאף שמעורב בחול וכד' אם נשתה בלא"ה לרובא דעלמא אין כאן ברירה.

אלא שיש שטענו שלאחר זמן שימוש בפילטר מצטבר לכלוך רב במסנן ובאופן קבע יש מים שנמצאים שם ומעורבים בלכלוך ואין הם ראויים לשתיה כלל, ובשעה שפותח הברז של המסנן דוחפים המים הנכנסים למים אלו שנמצאים מעורבים בלכלוך החוצה והם מסתננים במסנן ונמצא שעושה פעולת ברירה, והניחא המים החדשים שנכנסים אין בהם בורר כיון שנכנסו צלולים ויצאו צלולים ואף שמתערבים ביני וביני בלכלוך שהצטבר במסנן לא אכפת לו כמבואר בשו"ע [שם סעיף ט] שמותר ליתן מים על משמרת בשבת שיזובו צלולים כיון שנכנסים צלולים ויוצאים צלולים, אך עיקר הבעיה במים ששוכבים בתוך המסנן דרך קבע גם שהברז סגור והם כבר לא ראויים לשתיה אחר זמן מה משימוש במסנן ובשעה שפותח את הברז נדחפים מים אלו בנקבי המסנן החוצה ע"י המים החדשים שנכנסים ונמצא שבורר אותם בשבת והם הרי לא ראויים לשתיה.

ולענ"ד נראה דאפ"ה יש להתיר לכתח' חדא שמעשה זה שעושה הוא בגדר פס"ר דלא אכפת ליה שודאי לא אכפת ליה

במעט מים אלו שנבררים ע"י הפתיחה כיון שא"צ להם כלל ויש לו מים לרוב ואין לומר דכיון שרוצה לשתות מים מסוננים חשיב אכפת ליה זה אינו דכיון שיש לו מים לרוב שאין בהם איסור לא אכפת ליה אם מים אלו יסתנו או לא, ודמי למ"ש הפוסקים להתיר לערות מים על כוס שיש בו טיפין דחשיב פס"ר דלא ניד"ל אף שרוצה שיהו לו מים חמים סו"ס יש לו לרוב ולא אכפת לו במעט זה שמתבשל וה"ה הכא וזה פשוט.

אלא שאפ"ה קי"ל [סימן שכ ס"ח] דפס"ר אף דלא ניד"ל אסור ודלא כהערוך והכא הוי לכא' איסור תורה דהוי בורר בכלי, אך בלא"ה הוי כגרמא בעלמא כיון שהוי רק ע"י הסרת מונע שהרי בשעה שפותח הברז גורם להסיר מונע והמים זורמים ולדעת כמה פוסקים הסרת המונע בשבת הוי גרמא בעלמא [עיין חזו"ע ח"ד], ואף שיש חולקים דס"ל שהסרת מונע הוי מעשה בידים, סו"ס בניד"ד קיל טפי חדא שלא אכפת ליה ועוד שהרי אין כאן פס"ר שהרי זה ברור שבזמן שמחליפים את המסנן המים שעומדים שם עדיין ראויים לשתיה כיון שאכתי לא הצטבר לכלוך רב במסנן ורק אחר שימוש רב ביותר שהמסנן כבר מלוכלך מאוד ונצטבר בו המון לכלוכים המים שנשארים בו באופן קבע נהיו לא ראויים לשתיה וא"כ זה תלוי במידת השימוש במטהר וא"כ לא הוי פס"ר בכל פעולה שכעת יש מים שעומדים שם והם לא ראויים לשתיה והוי פס"ר לשעבר דלדעת הט"ז [סימן שטז] שרי כל שלא מתכוין ואפ"י ניד"ל וכ"ש הכא שלא ניד"ל, ועיין באה"ל [שם ד"ה ולכן] שהביא כמה ראשונים כדעת הט"ז וכן הסכימו הפוסקים שבאיסור דרבנן מיהת יש לסמוך על הט"ז ואכ"מ להאריך, והכא הוי דרבנן כיון שלא אכפת ליה וגם אפשר

הללו ואין כאן בורר וכמ"ש החזו"א [שם ד"ה ולענין] להדיא דכל שהולך לאיבוד לא הוי בורר וכ"כ בשב"ח [ח"א סימן צב] ע"ש.

ועד כאן דיברנו במי ששונה מים אף שאינם מסוננים אך מי שמקפיד לשנות רק מים מסוננים לכא' הוי בגדר איסטניס שאסור לו לברור אף שרובא דעלמא שתו בלא"ה וכמ"ש הפמ"ג [הוב"ד בבאה"ל שם ד"ה הואיל], אמנם זהו רק אם אף בשעת הדחק אינו שותה כלל מים לא מסוננים וכמ"ש במשנ"ב הרצאת דרשו שם בשם מרן הגרי"ש זצ"ל והגרנ"ק שליט"א הלא"ה לא הוי איסטניס וגם כתבו שם שאף איסטניס לא הוי רק איסור דרבנן כיון דכלפי כו"ע אין כאן בורר וא"כ בלא"ה שפיר דמי להסתמך שהא הוי רק גרמא והוי תרי דרבנן, ועוד דדעת כמה פוסקים דכיון שאין הלכלוך ניכר כלל במים ואין כאן פעולת ברירה [עיין פסק"ת סימן שיט אות לד באורן], וכ"כ בשש"כ [פ"ג הערה קפג] ע"ש, ולכן אף מי שמקפיד לא לשנות רק מים אלו יש להתיר לו להשתמש במכשיר זה.

אחר כתבי כל זאת הראוני בספר הליכות מועד שכתב בזה ושם הביא שחקר ובדק את פעולת המסננים הללו והוברר לו שלאחר זמן מה מהשימוש במסנן המים שנמצאים במסנן עכורים לגמרי ואין ראויים לשתייה כלל והם לערך כחצי ליטר מים ששוהים בתחלופה במסנן על ידי פתיחת הברז בבית ונמצא שעם פתיחת הברז יוצאים המים מהמסנן אל הברז ומסתננים עת"ד, ומאידך בספר יבוא ידיד לגר"ש זעפרני כתב בזה וחילק בין סוג מסננים שפועלים על ידי גרגירי פחם שבזה המים מתערבים לגמרי בפחם והוי בורר לבין מסננים שפועלים על ידי גוש פחם שמסנן אליו את הליכלוך ובזה אין המים מעורבים כלל בפחם וליכא בורר, ולפי"ז כל ההיתרים שכתבנו לעיל אינם קיימים אלא במסננים עם גוש פחם אך במסננים על ידי גרגירי פחם יש להחמיר כיון שהוי כמות מרובה שמתבררת וגם ניחא ליה בזה ואין להתיר אלא במסננים שכמות המים ששוהים בהם היא מועטה ולא אכפת

שהוי גרמא, לכן פשיטא שאין לחוש לדבר זה לענ"ד.

ועוד נראה לי והוא העיקר דכיון שעיקר מטרתו במה שפותח את ברז המים של המטרה הוא להוציא מים שבאים מבחורן ובהם הרי אין איסור כדלעיל כיון שנכנסים צלולים ויוצאים צלולים א"כ אף אם תוך כדי פעולה זו יוצאים המים שנמצאים שם בתוך המסנן שהם עכורים לגמרי אין בזה איסור כלל, דדמי ממש למבואר בשו"ע [סימן שיט ס"ט] דשרי ליתן מים ע"ג משמרת בשבת כדי שיהיו צלולים לזוב, ועיין במשנ"ב [שם סקל"ג] שכתב שאע"ג שעם המים יוצא מעט מהיין שהיה מעורב בשמרים שרי כיון שעיקר המעשה הוא נתינת המים הצלולין למשמרת ובהם אין בורר, וכ"כ בכה"ח שם לדינא. איברא דבפמ"ג [משב"ז סק"י] וכן באג"ט [בורר ס"ד] הקשו הא סו"ס בורר הוא מעט יין שהיה מעורב במים והניחא לפרש"י בגמ' שלא בורר היין כלל אתי שפיר אך לפי הרע"ב שפי' כנ"ל קשה.

ובספר שביית השבת [מרקד סכ"ג] תירץ דמיירי שהיין היה זב מהמים בלא"ה רק לאט וע"י נתינת המים מזרז יציאת היין ולכן שרי, וכן משמע קצת בערוך השולחן ע"ש, ועיין שולחן שלמה לגרשז"א שהביא בשם תוס' רי"ד דהוי רק קיוהא בעלמא ולא יין ממש ולכן שרי, ובספר חוט השני להגרנ"ק שליט"א [ח"ד פכ"ה סק"י] תי' דכיון שהוי מעט יין ומיד מתערב במים אין כאן חשיבות מלאכה.

והנה לפי תירוצו של הגרנ"ק אף בנידון דידן יש להקל שאף שמעט המים שנשארים בתוך המסנן יוצאים עם המים שנשפכים סו"ס כיון שהוו מעט מאוד ביחס לשאר המים שעוברים דרך המסנן ומתערבים בהם מיד לא הוי בורר כלל אלא שלתי' שביית השבת וערוה"ש לא אתי שפיר בנידון דידן כיון שהמים לא יצאו לבד, ומיהו בצירוף כל הני טעמי דלעיל נראה לענ"ד דאין לחוש לכך כלל ולכתחי' אפשר להשתמש במטהרים אלו.

ומהיות טוב שישפוך כוס ראשונה כשפותח הברז לאיבוד ובזה הוי ברירת פסולת מפסולת כיון של"צ לברירת המים

ליה בסינונם וכמו שביררנו לעיל בס"ד ע"כ.

נמצא לדינא: מסנן שעובד על ידי גרגירים אסור להשתמש במטהר אף אם הוא מכאני [שאינו חשמלי] אלא אם המסננים חדשים שעדיין לא השתמשו בהם הרבה [ויש לברר אצל מומחים שיעור השימוש שעושה את המים שבמסנן מלוכלכים], וכל זה במטהר שכמות המים השווים במסנן היא

מרובה אך אם הכמות היא מועטת מותר ואין צריך להחמיר בזה וממדת חסידות ישפוך כוס ראשונה לאיבוד וישתה אחר כן, ואף מי שלא שותה כלל רק מים מסוננים יש להקל לו אך בזה המחמיר תע"ב כנלע"ד בזה. וכל זה במסנן על ידי גרגירי פחם אך מסנן על ידי גוש פחם מותר להשתמש בו בשבת.

תרביצא

קושיות, הערות ותמיהות מבני בי מדרשא

ערכאות של בית דוד- היכן מצינו ?

ידוע מאמר התנא יהודה בן טבאי במסכת אבות (פרק א משנה ח) "אל תעש עצמך כעורכי הדיינים", פירושים רבים נאמרו בו בכל דרכי תורתנו הקדושה, פשט, רמז דרש וסוד. אלא שבפירוש העיקרי, ביאורו של רבינו עובדיה מברטנורא האריך לפרש כמה ביאורים באימרה זו, ובסוף דבריו כתב בזה"ל: 'עורכי' אינו מלשון עריכת דין ומשפט, אלא מלשון "ערכאות". וסיים: שמצינו כזאת בלשון חז"ל "ערכאות של בית דוד". בכל המהדורות של המשניות לא ציינו מקור חז"ל לדבריו. בראותי לשונו הזהב, תרתי וחיפשתי רבות להתחקות בעקבות מילותיו, ואחר עמל בחיפושים נרחבים בספרות חז"ל הקדושים הנמצאים לפנינו, חוששני שלא נמצא ביטוי זה כלל, אשמח למי שיאיר עינינו בדברי קדשו של הרע"ב (ע"ג גליון נכבד זה).

הרב רפאל מועלם – רמות

צפור דרור טהור או טמא - סתירה בדברי המהרש"ק

בשו"ת האלף לך שלמה (יורה דעה סימן לה) כתב וז"ל: 'ומה שרצה להביא ראיה להט"ז ביורה דעה סימן פב, דצפור דרור הוא טהור, מביצה דף כה [ע"א] דקאמר שם דצפור דרור צריך לקשרה וכו', כמדומה לי בדבחורי בגדי יום טוב [ביצה שם בדף צג ע"ב עמודה ד ד"ה גמ' וצפור דרור] הערותי בזה¹², וכעת נראה דאין ראיה זו כלום דהרי קיימא לן מוקצה אפילו בטלטול אסור, ואם כן יש לומר דמיירי שרוצה לטלטל אותו לשחק בו התינוקת וכדומה דגם זה אסור במוקצה, וצריך זימון'. עכ"ל. וצ"ע, דהמהרש"ק גופיה בהגהותיו חכמת שלמה (יורה דעה שם סימן פב) לאחר שהביא את דברי הט"ז כתב: 'ולא ידעתי איך נעלם מכולם דברי הש"ס בביצה כה ע"א דקאמר שם צפור דרור צריך לקשור בכנפיה שלא תתחלף באמה, אם כן מוכח להדיא

12 ובתשובתו כאן מפורש שמועיל הכנה וזימון, ואילו שם כתב 'דלדינא צ"ע, כי כעת לא מצאתי גילוי בפוסקים לדין זה אם מהני בדברים אלו הכנה'.

שהוא טהור וצריך זימון ביום טוב, ותמיהה מאוד על הט"ז וביותר על הנקודות הכסף שכתב שאין ראייה מביצה שהוא טהור ויש ראייה מבוארת מכאן. רצ"ע. שוב אחר כמה שנים מצאתי בספר תבואת שור בסוף ספר בכור שור (חולין קלט ע"ב) הרגיש בזה ותודה לאל שכיוונתי לדעתו. עכ"ה שם.

ומפורש שאותה ראייה להט"ז שכתב עליה רבינו בתשובותיו 'דאין ראייה זו כלום', ממנה תמה על הט"ז בהגהותיו לשו"ע וכתב 'ולא ידעתי איך נעלם מכולם'. רצע"ג.

הרב אברהם הלוי - ירושלים

סקירת ספרים

ספר לישנא קלילא, ביאור על תלמוד ירושלמי מסכתות חלה ערלה ביכורים.

תלמוד ירושלמי, כנודע, נכתב ב"לשון סורסי", שהיא לשון ארמית קשה ומסורסת. קושי זה בנוסף לקשיים רבים המלווים את לימוד הירושלמי, מנעו רבים מבא בשעריו. על מכשולות אלו בא ביאור "לישנא קלילא", לתת מענה בס"ד. הביאור כתוב בלשון קצרה, מבאר את דברי הירושלמי ואת שיטתו לאורך הסוגיא.

הביאור מלוקט מדברי הראשונים על המשניות והש"ס שביארו בתוך דבריהם חלקים נרחבים מדברי הירושלמי, וכן מדברי גדולי המפרשים על הירושלמי, הרש"ס, המהרא"פ, הפני משה, הגר"א ועוד רבים, בשימת לב שתהא הסוגיא מבוארת מראשיתה עד סופה בפירוש אחיד, הנצמד ביותר לדברי הגמרא [במידת האפשר] שמניח את דעת הלומד.

מעלה מיוחדת שיש בפירוש זה הוא מדור ההוספות וצינונים, בו מובא ציון מקור כל פירוש, כך שהלומד החפץ בכך יכול לעיין בדברים במקורם ולהרחיב את עיונו והעמקתו בהם. כמו כן הובאו לעיתים במדור זה פירושים נוספים או מראי מקומות לשיטות נוספות בפירוש דברי הירושלמי. ולואי ויקרב פירוש זה את העיון והלימוד בדברי הירושלמי.

המלקט, שמ"י אקוקה. ניתן להשיג בטל. 0534159737

ספר "מחשבת השבת" - שאלות מעשיות ועיונים בהלכות שבת

רגשי גיל בעולם התורה עם צאתו לאור של הספר הנפלא "מחשבת השבת" הכולל בתוכו למעלה מ- 500 עמודים של עונג רוחני על הלכות שבת, שאלות מצויות ומעשיות בהלכות מצויות, כשלצידן תשובות מקוריות ומנומקות היטב, כמו כן, הרב המחבר הוסיף בתוכו עיונים ובידורים בהלכות שבת החמורות, בידונים שונים ומגוונים, כגון; האם מותר לעשות סימני הליכה ע"ג שלג מפני הגנבים? האם מותר ללבוש חולצת אל קמט במטרה לישרה בשבת? או להטות את המגבעת שבראשו כדי שתגן עליו מפני הגשם? וכן האם מותר לפתוח את הפילטר של מזגן מרכזי בשבת? ומה הדין לצוד מקק לכלי גדול בשבת? ועוד נידונים רבים ... הספר יצא לאור ברוב פאר והדר, בבחינת תורה מפוארה בכלי מפואר. מומלץ!

המחבר: הרה"ג שמואל כהן שליט"א, ניתן להשיג לרגל ההוצאה במחיר מסובסד!

קהילות הקודש סקירה חודשית על קהילות בני התורה בעיר הקודש

'מגן אברכים' - נווה יעקב

מזה כעשור שעוברת שכונת נווה יעקב אחת מהפרוורים הצפוניים של ירושלים מהפכה של ממש, פשטה צורה ולבשה צורה. משכונה עממית מנומנמת ושקטה, הפכה למוקד ולאבן שואבת למשפחות בני תורה צעירים אשר נפשם חשקה במגורים בירושלים, ומצוקת מחירי הדיור אילצו אותם לבחור באיזור שקט זה. זאת ועוד, הקריה החרדית הקטנה אשר שכנה זה מכבר בשכונה, סיפקה מוסדות תפילה ולימוד עבור המשפחות הצעירות וילדיהם שבאו לגור בשכונה לא הרחק מן הקריה החרדית.

כך מיום ליום ומשנה לשנה הפכה השכונה לחרדית יותר ויותר, ולמוקד משיכה למשפחות רבות של בני תורה צעירים יותר וצעירים פחות, אשר קבעו את משכנם בדירות הישנות והקטנות שבשכונה המתחדשת. דא עקא, כי הגידול המבורך במשפחות בני התורה שבאו וקבעו משכנם בשכונה, יחד עם הגידול הטבעי בקרב המשפחות, הוליד צורך ממשי בהקמת מקומות לימוד ותפילה עבורם ועבור ילדיהם ובני ביתם. ומיום ליום הפך הצורך למצוקה של ממש למציאת מקום ללימוד ותפילה, עד כי באו מים עד נפש.

כך מכח ההכרח אשר לא יגונה, קמו מתוך הציבור אברכים בעלי יוזמה ותושיה, ולאחר חיפוש ממושך מצאו מקום אשר יוכל לשמש באופן זמני מקום תפילה ולימוד. נחמה הייתה בכך, כי סוף סוף נמצא מקום אשר יוכל למלאות את הצורך החשוב כל כך, להקים בית לה' שבו יוכלו להתפלל וללמוד בקהילה משלהם, כפי אשר חונכו וגדלו בישיבות ע"י רבותינו ראשי הישיבות שליט"א.

עד מהרה גדלה והתפתחה הקהילה, כך שבתוך חודשים ספורים ננתה הקהילה למעלה מחמישים משפחות בני תורה אשר קבעו את מקום תפילתם ולימודם בבית מקדש מעט זה.

אולם לאחר כחצי שנה של שגשוג והתפתחות, נאלצה הקהילה לנדוד ולחפש לעצמה מקום חילופי, עקב פתיחת ישיבה קטנה במקום בו שכנו עד עתה.

לאחר חיפושים רבים נמצא מקלט בבנין מגורים, אשר תנאיו היו קשים וכלל לא מן המשופרים, קטן וטחוב, ואף מיקומו היה מעט רחוק ממגורי חברי הקהילה. אלא שמחוסר ברירה נאלצו לקבוע משכנם הזמני במקום זה תוך תקוה שעד מהרה ימצא מקום מרווח יותר ומתאים יותר, כיאה וכיאות.

למרות כל הקשיים וחוסר התנאים, בית המדרש המה מתפללים, אברכים לצד ילדיהם, שהגיעו למקום, לתפילות, ללימוד משותף של אבות ובנים, ולעונג שבת. אלא שמיום ליום הפך המקום לצפוף יותר ויותר, עד אשר לא יכול היה להכיל את המתפללים הרבים, ונוצר צורך דחוף לאתר מבנה חילופי שיספיק ברווח לכל חברי הקהילה למקום לימוד ותפילה ושאר צרכי הרוח הרבים של הקהילה.

צר לנו המקום

בצר לה פנתה הקהילה לעיריית ירושלים, לעסקנים, לשתדלנים ולכל מי אשר יש בידו לעזור בחיפוש אחר מקום להקצאה עבור הנחת מבנה ארעי או מבנה קבע לקהילה. אולם פנייתם חזרה ריקם, והטענה אחת היא, אין מקומות פנויים למבני ציבור כלל בשכונה, מאחר ותכנון השכונה נועד לשכונה חילונית כך שלא תוכננו

מקומות למבני ציבור המספיקים לצרכי שכונה חרדית. אף פניות חוזרות ונשנות לעיריית ירושלים במטרה להכשיר שטחים חדשים למטרה זו, נענו בשלילה או בדחיה. יתר על כן, העירייה סירבה אף לאפשר את הגשת הבקשה להקצאה, בטענה כי ממילא אין שטחים פנויים, והבקשה תאבד בנבכי הבירוקרטיה לשוא.

הבינו המארגנים כי לא מן העירייה תבוא הישועה, אף לא מן העסקנים והשתדלנים שלמרות רצונם הגדול לסייע, אין לאל ידם. אלא רק הם אלו שצריכים לדאוג בעצמם למבנה הולם. בבחינת "אם אין אני לי מי לי" וכך בתחילתו של חורף תשע"ד, ארבע שנים לאחר שנוסד המנין הראשון, נפלה החלטה להניח מבנה יביל על קצה חניה לא שימושית ברחוב פינתי.

ידעו גם ידעו המארגנים כי סיכון יש בדבר, ועלולים הם להפסיד ממון רב, דבר אשר איננו מן הנמצא בכיסם. אולם למרות הכל, אחר שראו כי הגיעו מים עד נפש, החליטו לצאת לדרך זו לרכוש מבנה יביל גדול הכשיר למקום תפילה ולימוד עבורם, ולהניחו בשטח זה.

היה זה לילה חשוך, התאריך ' חשוון, משאית גדולה שעליה המבנה היביל הגיעה סוף סוף לשטח. מנוף גבהים הרים את חלקי המבנה והציבם על הקרקע, כאשר האברכים עומדים סביב ממלמלים תפילות נרגשות להצלחת המבצע.

בחסדי שמיים מרובים, הפרוייקט עבר בהצלחה, ומקום של ממש גדול ומרווח עמד לרשות הקהילה הנרגשת. ההתלהבות אחזה בכל, מקטן עד גדול, כולם נרתמו לעזרה בכל אשר נדרש. וכך תוך ימים ספורים עת הגיעה שבת המלכה, עמדו צפופים ומאושרים למעלה ממאה מבני הקהילה הותיקה והמתרחבת לתפילת שבת נרגשת, יחד עם רבים מבני השכונה שבאו לחזות במחזה להשתתף ולחזק בנוכחותם. ולמחרת מיד לאחר התפילה התאספו כל בני הקהילה לקידושא רבה ברוב פאר והדר יחד עם כל רבני השכונה, לתת שבח והודיה לה' יתברך על השלמת המבצע, ולחנוך את בית מקדש מעט זה אשר מכבר אליו נפשם איוותה.

מאז למעלה משלוש שנים של שקט יחסי חלפו, רוויות באלפי שעות לימוד תורה ותפילה, בימות החול ובשבתות, בימים ובלילות, תמידין כסדרן ומוספים כהלכתם. נוסף לכך הפך בית המדרש למקום סיפוק כל צרכי הרוח בין בעת שמחות הקהילה ובין חלילה בעת אבלם.

בני הקהילה, נרתמו כאיש אחד בלב אחד, להוזיל ממונם וכספם למען מקום קדוש זה, ויחד השתתפו בהוצאות הכבירות של הבאת המבנה ורכישתו, ואף הוסיפו ונרתמו כולם לגייס את כל ההון הדרוש לספריות ולאוצר ספרים, לריהוט ולכל הנלווה, ובאחרונה הגדילו ובנו היכל מפואר לספרי התורה, וכל זאת למען יהא בית המדרש מקום נאה המרחיב דעתם של בני התורה הרבים אשר מצאו בו 'בית שני' ואולי אף 'בית ראשון' עבורם... והכל בניצוחם של הגבאים המסורים, אשר לא שוקטים יום ולילה להצלחת והעמדת פנינת חמד זו.

כיום מונה הקהילה למעלה ממאה משפחות כן ירבו, אשר כולם בני משפחה אחת הם, ותורמים מהונם ומרצם למען הקהילה שגשוגה והתפתחותה. בית המדרש שוקק חיים משעות הבוקר המוקדמות במנייני תפילת שחרית, אחר מכן במשך כל היום לומדים בו אברכים רבים במסגרות כוללים שונים, וכלה בשעות הלילה המאוחרות במסגרות כוללי הערב השונים ומנייני תפילות ערבית המאוחרים.

אולם אט אט הופך גם מקום מקדש מעט זה, לקטן וצר מהכיל את בני התורה הרבים הצובאים על דלתותיו. ועתה משתדלים בני הקהילה כל העת להשיג הקצאה עבור מבנה קבע עבורם, בסיוע רב מאת העסקנים והשתדלנים היקרים העומדים לימין המקום ומשתדלים לעזור ככל אשר ביכולתם.

לאחר שנים רבות של צפיפות ונדודים, מייחלים עתה בני הקהילה הגדולה והחשובה, לקבל הקצאה למבנה קבע, גדול ומרווח, שיאפשר את המשך הרחבת הפעילות הענפה המתקיימת במקום, לגדל ולקדש שם ה' יתברך בעולמנו....

מכון חוקת הסת"ם ירושלים

• הכשרה והוראת לימודי הגהת וכתבית סת"ם • בית הוראה ומענה טלפוני • יעוץ והכוונה בעניני סת"ם
בנשיאות מורנו הגאון רבי אלחנן פרץ שליט"א גאב"ד בית הדין "חוקת משפט"

לקהל בני התורה המדקדקים והמהדרין במצוות
הננו להודיע בס"ד על פתיחת

מכון חוקת הסת"ם ירושלים

בנשיאות הגאון הרב אלחנן פרץ שליט"א
גאב"ד בית הדין "חוקת משפט"

בית הוראה

מתוך רצון להחדיר את דקדוק ההלכה בכל שדרות העם מקים המכון 'בית הוראה' יחודי, במסגרתו
יענו על שאלות בתחום הסת"ם רבני ומורי הוראה מובהקים אשר פקע שמם בכל הארץ כולה
ומעמידים תחתם דור חדש של מורי צדק ויודעי סת"ם לעומקא של הלכה.

הגאון הרב מנחם יהודה גרוס שליט"א
ראש ועד לשכת הקודש מיסודו של מרן הגריש"א אלישיב זצוק"ל

הגאון הרב דניאל גודיס שליט"א
ראש כולל יחווה דעת ותלמידו המובהק של מרן הגאון רבי עובדיה יוסף זצוק"ל

בית ההוראה מופעל בימי שלישי בין השעות 19:30 עד 20:15
בהיכל בית ההוראה משכן יצחק רחוב ראש פינה 7 ירושלים.

הכשרת סופרים ומגיהים

מחזור ראשון, חורף תשע"ז, להכשרת סופרים ומגיהים. במסגרת ההכשרה יועברו
שיעורים עיוניים ומעשיים בעניני סת"ם, על סדר המשנה ברורה

מפי הגאון **הרב יהודה מנחם גרוס שליט"א.**

מערכת חידושי תורה וגליון תורני

חדש: ניתן לשלוח חידושים ומאמרים תורניים בעניני סת"ם
שיפורסמו בגליון מיוחד בהוצאת המכון
דוא"ל: 9997017@gmail.com

לפרטים: 02-9997017